

LIETUVOS TAIKOMOSIOS GRAFIKOS RAIDOS XX a. 7–9 deš. APŽVALGA

Jonas Gudmonas

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

Pateikiamas rankraštiniu profesoriaus Jono Gudmono 2003 metų tekstas apie Lietuvos taikomosios grafikos raidą sovietiniu laikotarpiu, kuriame apžvelgtos svarbiausios organizacijos, parodos, dailininkai ir jų kūryba, daugiausia dėmesio skiriant nuo 1964 m. Vilniuje veikusiam Eksperimentiniam taros ir įpakavimo konstravimo biurui. Autorius, sukūręs daug ryškių plakatų, aktyviai dalyvavęs taikomosios grafikos parodinėje ir organizacinėje veikloje, gerai pažinojęs menininkus, siekdamas užpildyti šios srities literatūros ir informacijos spragas, užrašė autentiškus liudijimus, atsiminimus, surinko spaudos atsiliepimus, įterpė ir savo asmeninių vertinimų apie taikomosios grafikos situaciją.

Taikomajai grafikai Lietuvoje pernelyg didelio dėmesio niekada nebuvo. Šiandien neturime bent kiek platesnės ir gilesnės meno teoretikų analizės, skirtos taikomajai grafikai, jos raidai, pasiekimams. Nėra menotyrinių vertinimų apie atskirų autorių kūrybą arba apskritai apie taikomosios grafikos istoriją. Yra pavieniai straipsniai, parodų apžvalgos, katalogų įvadiniai tekstai ir tik šiek tiek platesnis menotyrininkės Dainos Aleksynaitės-Kamarauskienės diplominis darbas, skirtas grafiniams ženklams¹.

¹ Daina Aleksynaitė, *Lietuvos TSR pramoniniai ženklai*: diplominio darbo rankraštis, vadovė A. Aleksandravičiūtė, Vilnius: LTSR valstybinis dailės institutas, Meno istorijos ir teorijos katedra, 1984.

Esant tokiai situacijai, sudėtinga konkrečiai teigti taikomosios grafikos atsiradimo Lietuvoje datą. Ji, be abejonės, labai reliatyvi, nes pačios taikomosios grafikos ribos, kas būtent priklauso taikomajai grafikai, o kas jau ne ar dar ne, yra greičiau susitarimo reikalas, nors, pavyzdžiui, dailėtyrininkas hab. dr. Vytenis Rimkus teigia, kad taikomoji grafika (kartais dar vadinama pramonine) – labai plačios apimties dailės žanras. Prekių įpakavimas, reklama, įvairūs plakatai, firminiai ženklai, atvirukai, bukletai, gairėlės, vokai (taip pat ir muzikinių plokštelių), etiketės, blankai, pašto ženklai ir kita – tai vis taikomosios grafikos sritys, teigia V. Rimkus. Taigi priklausomybę taikomajai grafikai nusako ne šiaip įvardijimas, o paskirtis ir utilitarinė funkcija. Tas pats V. Rimkus pabrėžia, kad taikomoji grafika egzistuoja tol, kol atlieka tam tikrą utilitarią funkciją, kartu pastebėdamas, jog taikomosios grafikos darbas parodoje, muziejuje ar kolekciijoje atskleidžia savo ir meninę funkciją. Tuo remiantis, galima būtų teigti, kad pirmieji taikomosios grafikos darbai buvo susieti su mūsų tautos rašto ir kultūros istorija. Bajorų, valdovų herbai, ženklai, kita to laikotarpio vienokia ar kitokia kultūrinė atributika galėtų būti priskirta taikomosios grafikos sričiai su sąlyga, jei būtų aiški autorystė ir tam tikra prasme kažkiek nuolaidų reiktų daryti technologijos atžvilgiu, kad tai galėtų vadinti grafika.

LITERATŪRA

- Rimkus Vytenis, „Taikomoji grafika“, in: *Kultūros barai*, 1985, Nr. 4, p. 33–37.
- Ramonas Keštutis, „Ženklaai – simboliai“, in: *Dailė*, 1970, p. 42–43.
- Rimeika Henrikas, „Prekinis ženklas ir mes“, in: *Mokslas ir technika*, 1969, Nr. 9, p. 24–26.
- Рюмина И., «Литовская промграфика», in: *Декоративное искусство*, 1972, Nr. 10, p. 18–22.
- Советский рекламный плакат и рекламная графика 1933–1973, Москва: Советский художник, 1977.

AN OVERVIEW OF THE EVOLUTION OF LITHUANIAN APPLIED GRAPHIC ART IN THE 1960s–1980s

Jonas Gudmonas

SUMMARY

Presented here is a handwritten 2003 text about the evolution of Lithuanian applied graphic art during the Soviet period – an overview of the principal organisations, exhibitions, authors, and their works, with a particular focus on the Experimental Package Design Bureau, established in Vilnius in 1964, and the artists who worked there. The author of the text is the graphic and poster artist, professor of Vilnius Academy of Art Jonas Gudmonas, who has himself created numerous outstanding posters and has been an active participant of the exhibition, organisational, and supervisory activities associated with applied graphic art, and was closely acquainted with the artists mentioned in the text and their work. Seeking to fill the literature and information gap in this sphere, the author wrote down authentic testimonies and reminiscences, and collected press reviews, complementing these with his own view of the evolution of applied graphic art.